

Szűdy Elemér : Két renaissance. Megvallo dom őszintén, első pillantásra azt a benyomást keltette bennem ez a könyv, hogy «helyzethelyeslés»-sel állok szemben.

Mikor azonban hozzáfogtam s egyfolytában olvastam el a munkát, lapról-lapra egyre jobban bizonyosodtam meg felőle, hogy nem a helyzet szülte, hanem mélyen gyökerezik a magyar-olasz multban. Olvasása közben majd úgy éreztem, hogy nagyapám és apám légkörében vagyok, kiknek gondolatvilágában Garibaldi és Türr István époly otthonosak és elevenek voltak, mint a negyvennyolcas magyar hadvezérek, majd ott éltem újra ifjúkori művészettörténeti tanulmányaim közt és végig jártam újra Itália művészeti központjait. Szűdy Elemér könyve fel tudta támasztani tegnapjaimat. Ilyen hatásuk csak jó könyveknek lehet.

Nagyon rokonszenves vonása a könyvnek az optimizmus. Bevezetéséből, «A pápaszem»-ből, még azt hinné az ember, hogy ez az optimizmus «hivatalból» az, a «Magyar szellem — latin szellem», a maga röviden kimondott szentenciáival még várakozó állásponton hagy.A következő fejezetek azonban már teljesen rációfolnak az előző benyomásra. Melegek, érdekesek, gördülékeny stílusuknál fogva magukkal ragadók és meggyőzők.

Ne tartson senki attól, hogy a könyvben olasz propagandairatra talál. Ezt a könyvet nem szuggerálta politikai meggondolás. Ez a munka magától jött létre. Írójának nem kellett hozzá biztatás. Nem kellett pedig főképen azért, mert, amint művéből látszik, lelken két alapvonásból született az : a rajongásból Itáliáért és az izzó hazaszeretetből. A két érzés pedig úgy él az íróban egybeolvadva, ahogy élt a szabadságharc utáni korszak embereiben, kiknek felfogása szerint a szabadságért küzdő magyar és a szabadságért küzdő olasz két édestestvér volt.

Szűdy Elemér könyve megérdemli, hogy a legszelesebb körben olvassák.

Szépirodalmi és ismeretterjesztő munka egyben. Az író pompásan ért ahhoz, hogy személyes élményei közé történelmi, történelembölcseleti, művelődés- és művészettörténeti közléseket vegyítsen. Szabadon, közvetlenül, nagy vonásokban állítja elénk Itália multját, könnyedén és fordulatosan, szárnnyaira véve az olvasót.

Nagy szükségünk van ma az ilyen munkára, mert rendszerint óriási szokott lenni a különbség az ismeretterjesztő és a szépirodalmi művek közt. Az előbbieket legtöbb esetben nem tudnak hatást elérni, mert íróik nem tudnak élvezhető stílusban írni.

Szűdy könyvét nem érheti ez a gáncs. Olaszországi tapasztalatait vagy személyes élmények formájában közli, vagy olyan könnyedséggel és hangszóllyokkal, hogy élvezetet szerez és érdeklődést kelt azzal is, ami már sok íróat foglalkoztatott. Akik nagy vonásokban akarják felidézni magukelőtt az olasz multat és át akarják érezni újra az olasz szellem jelentőségét, azok vegyék a kezükbe Szűdy Elemér könyvét.

A két renaissance ebben a munkában természetesen a quattrocento-cinquecento és a Mussolini renaissance. Mussoliniról és alkotásairól a legnagyobb lelkesedéssel beszél a szerző, aki azonban mégse magyarazza egyesek tetteiből Itália nagyságát, hanem valami történelmi szükségszerűséget lát benne. Itália az örök nagyságot jelenti neki.

Szilárd meggyőződésű híve az olasz-magyar barátságnek és szövetségnek. Véleménye szerint természeti parancs, hogy Magyarország Olaszország mellé álljon. A történelmi anyagot, mely állításának bizonyítására szolgálhat, nagyszerűen ismeri és értékesíti.

Szűdy Elemér könyve valóságos kézikönyve az olasz-magyar közösségnek. E szövetség szükségének érzetét egy munka se tudta olyan jó és szerencsés formában belevivni a köztudatba, mint ez a rendkívül élvezhető és amellet nagyjelentőségű ismeretterjesztő mű.

Berkeszi Zsigmond.

Fekete Miklós: Örök törvények karjaiban. (Novellák. Szerző kiadása. — Centrum, Budapest, 1929.) — A kötet az első novella címét viseli. Ennek hőse forma szerint maga az író, aki első személyben mondja el egy szerelmi viszony természetrajzát. A mese nem valami egységes és nem is érdekes. Réselei nem kapcsolódnak egymáshoz, inkább szét hullanak. A filmszerűen váltakozó helyzetek és jelenetek a kezdetleges filmek mozgásának darabos összetevődésére emlékeztetnek. Az egyes mozzanatok nem folynak egymásból és egymásba, hanem egymásután sorakoznak. Nem enyhíti a mesészöves szakadozottságát a lélektani megalapozás sem. Tulajdonképpen ilyesméről beszélnünk sem lehet. Az események mozzanatai váratlanul érnek bennünket és nem látjuk a nyitját egyiknek sem. «Örök törvények» helyett inkább szeszélyes törvényszerűség lesz úrrá a szereplőkön. A hős nem hiába mondja magáról: «Nem érttem, miért teszek így vagy amúgy». Sikerült elérnie, hogy mi sem értjük. Vagy ez is lehet írói cél, mint az élet irracionalizmusának formái érzékeltetése?

Az első novella sajátosságai általában jellemzők a gyűjtemény többi darabjaira is. A szereplők legtöbbször rapszodikus hangulatváltozások és pathologikus lelki kényszer hatása alatt cselekszik. Az egész kötetben uralkodó motívum: a többé-kevésbé értelmetlen szerelmi élet misztikus komolysága és végső fejleménye megdöbbeneti a gyáván diadalmaskodó férfi-hőst. Az emberi sors érthetetlen szeszélyek szálnalmas játékává lesz bennük. Beteg szenvedélyek és brutális önzés nyügzözi le a lélek nemes indulatait és mindenek felett a józanságot. A férfi önzése legtöbbször könyörtelen göggel intézi el szerelmi diadalának szálnalmas áldozatait. Pathologikus szenvedélye egészen a gyilkoló szadizmus pusztító örületéig fokozódik. Csak egyszer történik meg, hogy az elárult leány fojtja bele az életet agyonölelt szeretőjébe. Máskor mindig a férfi marad az egyenlőtlen küzdelem győztese. Viszont a férfi könyörtelen, hitvány jelleme határozott lelki alsóbbrendűséget mutat a nő nagynyugalmú elhivatottságával szemben.

Az érzékiségnek eme valószínűtlenül sivár megnyilatkozását alig enyhíti a női jósnak egy-egy áldozatos példája. Mégis akad egy-két novella, amelyben van érzés és hangulat. A sok pathologikus motívum között meghuzó-

dik egy-egy halk, finom tragédia (pl. Borbála karácsonyfája), felmerül egy-egy mélyről felhozott kép, egy-egy sokat megmutató életmozzanat is. Annyi bizonyos, hogy igazi nemes fém hajszálerei is csillognak a gyűjtemény salakos ércében. Az írótól függ, hogy a nemes fém lehetőleg megtisztuljon a kezdeti állapot salakjától. Mindenekelőtt meg kell találnia a maga egyéni kifejezési formáját, amely ebben a kötetében még csak igen kezdetleges ígéret. Le kell ráznia magáról azt az elnyomórító hatást, amelynek ezúttal átengedte a maga vívódó egyéniségét. Szakítania kell azzal az affektáltsággal, amely a mindenáron való szabódezsősködés gyanujába keveri. Mentül egyénibb valamely stílus, annál kevésbé alkalmas az utánzásra. A kísérlet legtöbbször, mint jelen esetben is, többé-kevésbé groteszkül hat. *Gulyás Sándor.*

Mollináry Gizella: Földet érint homlokunk. Egy asszonyi lélek mély és tiszta tartalma árad ebből a kötetből. A versek minden sora áhítatos lélekben fogant meg s alázattal íródott, olyan órákban, amikor a mindennapi élet zaja káprázó messzeségekbe távolodott, és a kiábrándító tülekedés, a fárasztó gond, a gyilkos valóság ezernyi kínja szent lázza szublimálódva, mély ingerként remegett az idegekben: a legszebbet, a legjobbat adni magából, a költő királyi aranyával fizetni a mindennapok sós kötéléért, a könnyekért, a fájdalomakért, az álmokért, amik sose valósulnak meg — az egész életért.

Mint hithű asszonyok
lombbal kapui fáját
Úrnapi körmenet előtt:
úgy díszitem Neked a lelkem.

Ez az áhítat besugározza egész eszmévilágát, és ott remeg a költői gondolat mögött, akár magáról ír egyszerű, pásztorsípszavú strófákban (Nézzük a holdat, Csak egyszerű könnyeket ejtek, Egyszerű a bánat, Lehull az első hó), akár szociálisabb távlatokat vetít elének asszonytársaisal közös sorsáról írván, mint pl. *Földet érint homlokunk*, vagy *Aratóünnep* című verseiben, amelyek egyébként is reprezentáns darabjai mélygyökerű költészetének, akár pedig Istennel beszélgetve tárja föl lelkének rejtett redőit.

Ma jndem mindenik versében találunk valamit, amit örömmel olvasunk, mert egy kis hozzáadással a magunké-
nak tudjuk érezni a költő érzéseit és

legtöbb verse teljesen belesimul érzés-világunkba, nem azért, mert általános emberit érint, hanem mivel a mai ember kuszált érzéskomplekszumában ezek a feminin hangok könnyebben találnak rokonaikra.

A költőben, akár regényben, akár drámában, akár pedig versben nyilatkozik is meg, mindig önmagunkat keressük. Egyéni problémáinak, fájdalomainak, vívódásainak megtalált szavaiban a saját kételkedéseink, sírásaink kicsendülését lessük, amit ha megtalálunk, nem jutunk (mert nem juthatunk) el ugyan a megoldáshoz, de a perc vigasza is enyhítően hat abban az örök harcban, amit önmagunkkal kell mindhalálíg megvívunk. A bánat és a fájdalom, a könny és a nevetés örök, ha nem egyformán sírunk és nevetünk is. De akinek könnye meghatott, akinek nevetése magával ragadott, nyert ügye van, mert rab lelkünk úgy érzi, hogy szárnyakat kapott és kimenekülhet azon a résen, amit az egymásratalálás gyönyörűsége kápráztat eléje.

Ilyen értelemben Mollinár Gizellának sok vizgató szava van a magamegmutatásra és a mi elkápráztatásunkra. Magakovácsolta ritmusokba futó strófái, mint a periszkóp szeme, a mélységre utalnak, ahol zsúfolt élete rejtezik. Ebből a mélységből tör fel zokogása egy reménytelen órában. (Ez minden.) De innen csendül fel a gyerekkori emlékek szélszárnyára dobott ritmusával, szinte gondtalan lallázással, egyik legszebb verse is (Csodák útján), amelynek két utolsó sora minden költőnek életprogramja, de csak keveseknek adatott, hogy így írassák le :

Utolsóból Első lenni
könnyezni és énekelni ...

Innen vetíti elénk a *Szorogás* pontosan találó lélekrajzát, az *Istentől lelet kenyér* bátorszávu önvallomását, a *Régi szerető, Őszinte ősi levél, Első szerelők* finom képeit, amelyek mind mesteri vetületei annak az analitikus lelki munkának, amely Kaffka Margit óta egyetlen versíró költőnk munkáiban sem jelentkezett ennyi lírai gazdagsággal és szépséggel. Színei, amelyek helyenkint olyan élénkek, mint a bibliai tárgyú képek bíbora, kékje, néhol a pasztellek legfinomabb árnyalataival lehelődnek csak élénk. *Üzenet* című verséről azt hihetnők, hogy a halk sóhajnak is van színe.

Ez is eljött,
hogy szép lassan elsorvadt bennem
a neved.
s már csak félálomban nyúlok
néha utána.

Híába!
valaki... valami kiüti kezemből
és én eleresztem.

Sokat szenvedtem
s mint beteg gyerek
ablakon át
a vasárnapot
úgy áhítottalak.

És félted Tőled,
mint gyógyíthatatlanok
és halálraitéltek
félnek az éjszakáiktól...

Végül csak életcélnak
kellett a bánat
Utánad.
... Mi végre? ...

És fakulni kezdtem,
mint eldobott, írott papírlap
dér alatt
a téli erdőn.

És Néked mindez,
mint himbáló harangnak
az utána mozgó árnyék,
oly magától értetődő
— és mégis idegen.

Jobb a hatás foglyaként gyönyörködnünk az alkotásban, mint alkotó elemeire boncolni azt. Mert a legjobb munka is tele van hibákkal és a hibát észrevenni, kimutatni nem kellemes. Igaz viszont, hogy boncolás közben tárhatjuk föl a rejtett szépségeket is; de ez a kötet annyi finom szépséggel hirdeti költői értékeit, hogy csak köszöneti illik.
Majthényi György.

Új Auróra. *Irodalmi almanach.* Pöszony, 1929. Nyolcadszor jelent meg az idén a felvidéki írók évkönyve. Munkatársait most már nagyobb területről gyűjti össze, mert nem csak a felvidéki írók szerepelnek az almanachban, hanem a többi elszakított rész is képviselteti magát. Sokan vannak Erdélyből, de vannak a déli részokról is. A kötet esztétikai értéke — megbecsülhetetlen nemzeti értéke mellett — nem egységes, mert nem is mozoghat ennyi író sem egy irányban, sem egy szinten. Vannak köztük, akik könnyedén fejezik ki magukat, vannak, akik sokat sejtetően beszélnek el semmiségeket,

vannak, akik szép és nagy gondolatokat dadogva írnak le, de egytől-egyig nemcsak szórakoztatni akarnak, magasabb céljaik is vannak.

Ezek a magasabb célok azonban már nem politikaiak, hanem művésziek. Hiányzik ebből a kötetből a retorikus irredenta, ritkán bujkál már a politika allegóriákba és szimbólumokba öltöztetve. Az idegen elnyomás alatt szenvedő magyarok számára — úgy látszik — az irodalom már nem ünnepnapi dagály, hanem mindennapi kenyer. Ezzel megtalálta a megszállott területi magyar irodalom azt az utat, amelyen nyugodtan mehet tovább, amelyen nem kell attól félnie, hogy egyoldalú, unalmas lesz, hogy kiírja magát, hogy elposványosodik. A megszállott területi magyar irodalomnak nem kell külön irredenta tartalom, létezése egymagában külön irredentizmus, mint három zsák itthon elpuffogatott frázis.

F. I.

Kálmán Kittenberger: Big game hunting and collecting in East Africa. (200 Illustrations and a map.) London, 1929. Minthogy a *Napkelet* 1928. évi folyamában (XI. k. p. 302—303) részletesen ismertettük neves Afrika-utazónk, *Kittenberger* Kálmán «Vadász- és gyűjtőúton Kelet-Afrikában» címen megjelent s itthon rövid idő alatt II. kiadást ért pompás könyvét, örömmel számolunk be a könyv külső hódító útjának első állomásáról is.

Az angol kiadást Gerard *Burrard*-nak, a neves és tekintélyes vadászati és sport-szakírónak előszava vezet be. Ebben nagy elismeréssel szól a kiváló magyar természetvizsgáló és «a very gallant and generous-hearted sportsman» könyvéről, amely valóságos «standard work». Nagyon méltányolja *Kittenberger* értékes megfigyeléseit, szabatos leírásait. Könyvének ezek a kiváló tulajdonságai egyengették az angol kiadás útját. Az előszó szerzője a közmondásos angol flegmát meghazudtoló olyan lendülettel és melegséggel ír a fiatal magyar utazóról, hogy szinte köte-

lezve érzi magát ennek megokolására is. A megokolás pedig röviden — de sokatmondóan — ennyi: «az előszóban csak azt írtam, amit éreztem».

Kittenberger könyvének izléses angol kiadása — finom famentes papiros, kifogástalan tiszta nyomás, jellegzetes barna vászonkötés — szintén annak bizonyítéka, hogy az útleírásokban föltötte gazdag angol irodalom is nyereségnek tekinti a magyar utazó könyvének átültetését.

Gaál István.

Ifjúsági irodalom. Ifjúsági irodalmunk néhány figyelemreméltó könyvvel gazdagszik karácsony alkalmával. Elsősorban ennek tekinthetjük a *Három cserkész Afrikában* című könyvet, amely mindenben eltér az ifjúsági kalandregények hagyományos stílusától. A fantázia helyett reális élmények töltik ki a könyv kereteit. Az amerikai cserkészszövetség a mult nyáron elküldte Keletafrikába három legügyesebb cserkészét. A három cserkészfiú, Robert Dick *Douglas jr.*, Douglas L. *Oliver* és Dawe R. *Martin* hónapokat töltött a Tanganyika és Kenya környékén, *Martin Johnsonnak*, a híres orosz-lánvadásznak társaságában. Itt maguk is vadásztak, vadállatokat fotografáltak és filmeztek, miközben nem egy kalandos élményük akadt. Afrikai élményeiket mondják el a könyvben gyermekeken közvetlen hangon, a friss átélés töretlen varázásával. Könyvük minden sorában érdekes és tanulságos, mert bepillantást enged az amerikai diák- és cserkészvilágnak a mieinket oly sokszorosan felülmuló lehetőségeibe. — *A gimnázisták*, Wilhelm *Speyer* ifjúsági regénye a *Robinsonok szigete* című, nagysikerű német filmnek regényformába öntése. Regénynek kétségkívül jobb, mint filmnek volt: kissé édeskés állatvédelmi témáját rokonszenvesebbé teszi a frissen pergő regénystílus, az egyes részletek kedvessége. A könyvet a filmből átvett huszonöt fényképfelvéttel díszíti. Mind a két ifjúsági regényt a *Singer* és *Wolfner* r. t. adta ki. (*Th.*)